

Міністерство освіти і науки України
Сумський державний університет
Кафедра мовної підготовки іноземних громадян

Ministry of Education and Science of Ukraine
Sumy State University
Department of Language Training of Foreign Citizens

«Наукова спільнота студентів XXI століття»

**Матеріали II Всеукраїнської науково-практичної студентської
конференції
(16–17 квітня 2019 року, м. Суми)**

**II All-Ukrainian Scientific and Practical Student Conference
«Scientific Community of the Students of the XXI Century»
(Sumy, April 16–17, 2019)**

Суми
Сумський державний університет
2019

short vowels with diacritical marks which complicate mastering of the reduction of Russian vowels, cause deviations in the Russian pronunciation and the appearance of an accent as well.

So, the consideration of the differences in the phonological systems of two languages, in the positional variation of phonemes, in a syllable structure and in their writing nature ensures the success in losing the Arabic accent in the foreign students' teaching process.

References

1. A.Yu.Aleksandrova. The Problems with Providing Russian Writing for the Arabs. А.Ю.Александрова. – Access mode: https://lib.herzen.spb.ru/.../aleksandrova_36_77_237_241.pdf.
2. L. L.Kasatkin, M. Ch. Choi. Length-Shortness of a Consonant in the Place of Combinations of Two Consonant Letters in the Modern Russian Literary Language. М., 1999. P. 136-138.

ПРО ДЕЯКІ МОВНІ ОСОБЛИВОСТІ УКРАЇНСЬКОЇ АНАТОМІЧНОЇ ТЕРМІНОЛОГІЇ

*А. Матар, студент МЦ.м-837, Йорданія
Науковий керівник: А. А. Силка, к. філол. н., м. Суми, СумДУ*

Сучасна медична термінологія – одна з великих і складних систем термінів. Вона нараховує кількасот тисяч слів і словосполучень. Анатомічна термінологія – це її важлива частина. Специфіка української анатомічної термінології полягає в тому, що,

крім власне українських термінів, численних запозичень з латинської і грецької мов, у ній використовують міжнародну номенклатуру. Як відомо, латинська мова є універсальною міжнародною мовою лікарів і фармацевтів. Список українських анатомічних термінів був виданий у 2001 році під назвою «Міжнародна анатомічна номенклатура. Український стандарт» [2]. У ньому враховані рекомендації міжнародних організацій.

Анатомічна термінологія виникла близько трьох тисяч років тому в Давній Греції. Вона складалася зі слів грецької мови. У працях Гіппократа можна знайти і сам термін «анатомія», щоправда лише в заголовку однієї з книжок. Анатомія Давньої Греції мала назви для всіх великих органів та утворень. Багато з них пізніше увійшли до складу сучасної латинської анатомічної номенклатури. Основним джерелом римських анатомічних назв є «De medicina» Авла Корнелія Цельса.

У середні віки не існувало національної анатомічної номенклатури. Використовувалися слова і терміни латинської і грецької мов, а також частково арабської мови. Це було пов'язано з високим розвитком арабської медицини. Оскільки в той час ще не було друкованих книг, при переписуванні рукописів багато слів писали неправильно, з помилками. Тому кількість середньовічних назв, які увійшли до сучасної анатомічної термінології, відносно невелика.

Оскільки ми вивчаємо медицину українською мовою, нам необхідно добре знати українську анатомічну термінологію. Основою створення української медичної терміносистеми є народна термінологія. Вона формувалася протягом багатьох віків. Українська анатомічна термінологія включає в себе спільнослов'янські елементи, які відомі також в інших сучасних слов'янських мовах (*брова, вухо, голова, горло, зуб, ніс, око, печінка, рот, серце, травлення, черев, чоло*). Частина термінів є власне українськими утвореннями (*потилиця, м'яз, щелепа*).

Анатомічна термінологія використовується для називання, найменування органів і систем органів тіла людини. Тому основною частиною мови серед анатомічних термінів є іменники. Використовують як однослівні найменування (*стравохід, піднебіння, носоглотка, надгортанник*), так і багатослівні – термінологічні словосполучення, у яких головним словом є іменник (*воротарний отвір, нижній край печінки*).

В однослівних назвах використовують іменник чоловічого (*шлунок, мозок, язик, череп*), жіночого (*гортань, печінка, кишка, залоза, очеревина, щелепа, нирка*), середнього роду (*серце, склепіння, піднебіння, травлення, дно*), а також іменники, що вживаються тільки в множині (*нутроці, ясна*).

Серед однослівних найменувань є непохідні іменники, у складі яких можна виділити тільки корінь і закінчення: *серце, криж, хребет, язик, хрящ, шкіра, зуб, зів, губа, ікло*.

Проте більша частина однослівних анатомічних термінів в українській мові є похідними словами. Вони утворені різними способами словотворення: суфіксальним, суфіксально-префіксальним, безафіксним, основоскладанням.

До суфіксальних утворень належать іменники, утворені від інших іменників (*кінець* → *кінцівка*, *кістка* → *кістяк*, *кишка* → *кишечник*, *голос* → *голосник*), від прикметників (*грудний* → *груднина*, *рідкий* → *рідина*, *кривий* → *кривина*, *порожній* → *порожнина*), від дієслів (*різати* → *різець*, *піднімати* → *піднімач*, *згинати* → *згинач*, *перетинати* → *перетинка*, *зв'язати* → *зв'язка*).

Деякі анатомічні терміни утворилися додаванням суфіксів із значенням зменшеності до слів, які є назвами конкретних предметів (*лопатка*, *черевце*, *шийка*, *коронка*, *головка*, *острівець*, *комірка*, *часточка*).

Префіксальні утворення серед анатомічних термінів трапляються нечасто, пор.: *перенісся* → *надперенісся*, *типовий* → *атиповий* (*атипові кістки*).

Якщо творення терміна відбувається одночасним приєднанням до основи префікса і суфікса, маємо іменники і прикметники, утворені суфіксально-префіксальним способом. Прикладами таких іменників можуть бути: *кістка* → *окістя*, *хрящ* → *охрястя*, *сіни* → *присінок*, *небо* → *піднебіння*, *гортань* → *надгортанник*, *черев* → *очеревина*. Суфіксально-префіксальним способом утворюються також прикметники, що входять до термінологічних словосполучень:

шлунок → *підшлунковий* (*підшлункова залоза*), *слиз* → *підслизовий* (*підслизова оболонка*), *черев* → *надчеревний* (*надчеревна ділянка*), *часточка* → *міжчасточковий* (*міжчасточкова перетинка*), *язик* → *під'язиковий* (*під'язикова кістка*), *суглоб* → *міжсуглобовий* (*міжсуглобовий хрящ*).

Як анатомічні терміни використовують загальнозживані слова, утворені безафіксним способом, наприклад віддієслівні іменники *перелом*, *опік*, *обмін*, але відсоток таких слів невеликий.

Значна кількість анатомічних термінів являють собою складні слова. Серед них є іменники, утворені об'єднанням двох основ (*стравохід*, *носоглотка*, *сечовипускання*, *півсуглоб*), а також ті, де основоскладання супроводжується додаванням суфікса (*сухожилок*, *середостіння*). Значну кількість складних слів спостерігаємо при утворенні прикметників, які входять до складу термінологічних словосполучень. Тут продуктивними є моделі з другими компонентами –*подібний* (*чашоподібний*, *елісоподібний*, *веретенподібний*, *червоподібний*, *щитоподібний*, *клиноподібний*, *перснеподібний*, *серноподібний*, *грушоподібний*, *мішкоподібний*, *куполоподібний* тощо), *-носний* (*повітроносний*, *кровоносний*), *-головий* (*одноголовий*, *двоголовий*, *триголовий*), *-перистий* (*одноперистий*, *двоперистий*, *багатоперистий*).

Частина анатомічних термінів і термінологічних словосполучень утворилися за рахунок переосмислення

загальноновживаних слів: *пучок м'язових волокон, хвіст підшлункової залози, ворота печінки, лійка жовчного міхура, крила носа* та ін.

Дієслова, прислівники і займенники в ролі анатомічних термінів не трапляються. Числівники можуть бути першою частиною складного слова (*триголовий м'яз, дванадцятипала кишка*).

Багатослівні анатомічні терміни включають до свого складу іменник у називному відмінку та слова різних частин мови, що поширюють, уточнюють значення цього іменника.

Найбільш поширені такі моделі творення анатомічних терміносполучень:

1) Прикметник + іменник: *хребетний стовп, кістковий мозок, підшлункова залоза, товста кишка, колінний суглоб, шлункове дно, носова перегородка, шийний хребець, губчаста кістка, кутова вирізка, жовчний міхур, сполучна тканина, вивідна протока.*

2) Іменник + іменник у родовому відмінку: *орган травлення, тіло шлунка, корінь носа, ворота печінки, присінок рота, порожнина таза, верхівка легені.*

3) Прикметник + іменник + іменник у родовому відмінку: *неперервне з'єднання кісток, нижній край печінки, серединна лінія живота, передня стінка шлунка, квадратна частка печінки.*

4) Іменник + сполучення прикметника з іменником у родовому відмінку: *орган внутрішньої секреції, тіло*

підшлункової залози, пучок м'язових волокон, шийка жовчного міхура.

5) Дієприкметник + прикметник + іменник: *посмугована м'язова тканина, непосмугована м'язова тканина.*

6) Прикметник + прикметник + іменник: *спільна жовчна протока, задня черевна стінка, міжчасточкова вивідна протока, одношаровий циліндричний епітелій, великий криловий хрящ, червоний кістковий мозок, довга трубчаста кістка.*

На основі цих моделей утворюються різні типи комбінованих словосполучень: *кістки основи черепа, брижова частина тонкої кишки, голосовий відросток черпакуватого хряща.*

У сучасній українській анатомічній термінології є чимало запозичень, переважно з латинської мови, наприклад: *аорта, інсулін, гормон, осеїн, діаліз, епіфіз, міокард* тощо. Ці терміни стали універсальними для медицини багатьох країн світу. Так, в арабській мові теж є ці терміни, пор.: *هرمون, انسولين, أورطي*. На основі латинських слів утворилися українські медичні терміни *колonoтeрапія, коронарна судина, панкреатит*. Ці латинські слова відомі і в арабській мові, пор.: *colon – قولون, cornea – رنية, pancreas – بنكرياس*.

Окремі українські анатомічні терміни є кальками, тобто буквальними перекладами латинських і грецьких слів. Вони

відбивають побут і традиції давніх римлян і греків. Так, наприклад, термін *ключиця* (лат. *clavicula*) є зменшувальним від *clavis* – ‘ключ’. Римляни так назвали кістку, яка за формою нагадувала засувку у римських будинках у вигляді латинської букви S. Назва *крижова кістка* (лат. *os sacrum*) походить від латинського *sacer* – ‘священний’. В українській мові *криж* – це хрест, релігійний символ християнства. Назва походить від звичаю римлян вирізати крижову кістку у тварин, яких приносили в жертву [1].

Сучасна анатомічна термінологія містить низку назв, які є помилковими. Наприклад, термін *дванадцятипала кишка* (лат. *duodenum*). Один давньогрецький лікар визначив, що довжина цієї кишки приблизно в 12 разів перевищує товщину великого пальця руки. Пізніше було доведено, що це не так. Але назва залишилася.

Розглянемо інший відомий приклад: термін *пряма кишка* (лат. *rectum*) увів Гален у II столітті нашої ери. Свої дослідження Гален проводив на трупах тварин, у яких кінцевий відділ прямої кишки й справді є прямим. У живої людини пряма кишка має два вигини – крижовий і куприковий. Отже вона не є «прямою».

Анатомічний термін *артерія* походить від грецьких слів *aer* (‘повітря’) і *tereo* (‘зберігаю, несу’). Дослівно *артерія* – це повітроносний канал. Хоча всі знають, що артерії несуть кров, а не повітря.

Терміном *бронх* давні греки позначали хід для проковтнутої рідини.

Нашими сучасниками такі терміни не сприймаються буквально, але вони закріпилися в анатомічній термінології як давні умовні назви анатомічних структур, будова й функції яких на сьогодні добре вивчені й правильно пояснені.

Українська термінологія протягом останніх десятиріч перебуває у фазі інтенсивного творення. Фахівці в галузі медицини поступово відмовляються від застарілих назв, які вживалися українцями під впливом російської мови. Наприклад, правильно говорити *периферійна нервова система* замість застарілої назви *периферична нервова система*.

Знання української анатомічної термінології дуже важливе для професійної підготовки студентів. Анатомічні терміни часто лежать в основі клінічних термінів. Тому вміння правильно виділяти корінь, основи складних слів, розуміти значення суфіксів і префіксів допоможе зрозуміти діагностичний зміст клінічних термінів.

Відомий французький філософ і математик Рене Декарт писав: «Визначте значення слів – і ви звільните людство від половини турбот». Ця думка дуже актуальна для іноземних студентів, які вивчають медицину українською мовою.

Список літератури

1. Т., Бичкова С., Манько В. Сучасна українська анатомічна термінологія в професійній освіті та практиці // Lviv Polytechnic National University Institutional Repository <http://ena.lp.edu.ua>.

2. Міжнародна анатомічна номенклатура: Український стандарт : навч. посіб. / І. І. Бобрик, В. Г. Ковешніков. – К. :Здоров'я, 2001. – 327.

КОММУНИКАТИВНАЯ КОМПЕТЕНТНОСТЬ КАК СОСТАВЛЯЮЩАЯ ПРОФЕССИОНАЛИЗМА СОВРЕМЕННОГО ВРАЧА

Рехема Мпенду, студентка ЛС-628, Танзания

Научный руководитель: Е.Ю. Бурнос, ст. преп., г.Сумы, СумГУ

Процесс коммуникации – это социально обусловленный процесс обмена информацией между коммуникантами в различных сферах их деятельности, т.е. коммуникация – это процесс выстраивания взаимоотношений. Взаимоотношение врача и пациента – неотъемлемая часть клинической практики. Продуктивность общения врача и пациента влияет на эффективность лечения, т.к. способ и форма передачи информации пациенту не менее важны, чем сама передаваемая информация. В профессиональной деятельности врача межличностная коммуникация является одним из важнейших звеньев его деятельности, ключевым компонентом в образовании его профессиональных качеств. Цель данной статьи состоит в анализе процесса формирования коммуникативной компетентности как составляющей профессионализма современного врача. Также в статье